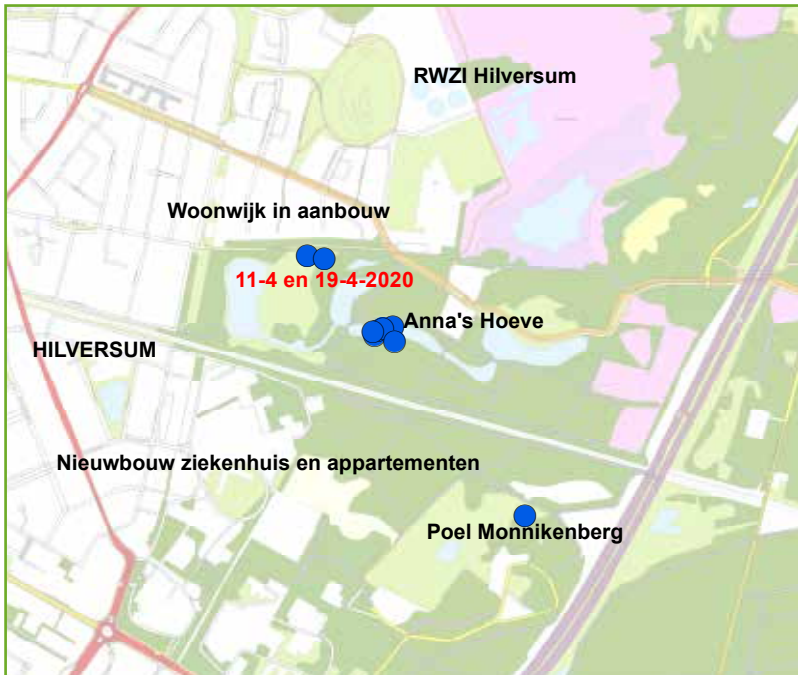

Grote gele

broedt weer in Noord-Holland

● Locaties van de waarnemingen.

● Grote gele kwikstaart.
Tekening: Jos Zwarts.

Met een broedgeval in Hilversum is na bijna 20 jaar de grote gele kwikstaart als broedvogel terug in Noord-Holland!

In natuurgebied Anna's Hoeve bij Hilversum zag Mieke Pieren-Olijhoek op 30 april 2020 langs de oevers van een vijver tot haar verrassing vier grote gele kwikstaarten. De verbazing werd nog groter toen duidelijk werd dat het hier om twee volwassen vogels met twee jongen ging! Nog diezelfde dag kreeg ik deze informatie van Mieke en besloot de volgende dag vroeg, als het nog rustig is, ter plekke te gaan kijken. Ik noteerde het volgende: "1 mei, 08:15 uur. De grote gele kwikstaarten zijn alle vier nog aanwezig! Afwisselend op de zuidelijke of noordelijke oever van dat stukje water. Ze foerageren niet alleen vlak langs de oever, maar zoals Mieke al aangaf, ook op het pad en de randen daarvan in de bosstrook. De adulten

zijn druk om voer te verzamelen in hun snavel om de jongen te voeren. Het voeren zelf heb ik niet gezien maar wel die volle snavels waarmee ze naar de jongen vliegen, soms aan de overkant van het water. Prachtig om dat hier te zien."

Zoektocht naar het nest

In Anna's Hoeve, gelegen aan de oostkant van Hilversum, werden tot 10 mei meerdere waarnemingen gedaan van de vogels door verschillende waarnemers (tabel 1). De vraag die al snel opkwam was, waar kunnen deze vogels een nest gehad hebben zonder dat ze veel eerder zijn opgevallen? Uit onderzoek blijkt dat de grote gele kwikstaart nestelt langs snelstromende beken in steile natuurlijke oevers of onder brug-

gen, in hopen van oude muren en gebouwen. Tegenwoordig broeden ze ook in nestkasten onder bijvoorbeeld een brug of een duiker. Om meer duidelijkheid te krijgen over de mogelijke nestplaats heb ik in Anna's Hoeve eerst de vier houten bruggen onderzocht. Een nest werd echter niet aangetroffen. Daarna was de gedachte: "Zouden de kwikstaarten gebreed kunnen hebben tussen stapels boomstammen of wortelstronken die vanwege de aanleg van een HOV-busbaan en nieuwe weg op korte afstand in ruime mate aanwezig waren?" Navraag bij Robert Kwak, een kenner van deze soort, leerde mij dat hem geen broedgevallen bekend zijn tussen stapels boomstammen. Een ander idee was de mogelijkheid dat het paartje de RWZI (rioolwa-

kwikstaart

● Juvéniele grote gele kwikstaart, 5 mei 2020. Foto: Paul van der Poel.

terzuivering) Hilversum gebruikt kan hebben als broedplek. In het verleden zat ook bij de oude RWZI, bij het stromende water, af en toe een grote gele kwikstaart; maar wel buiten de broedtijd. Datzelfde zien we nog steeds bij de RWZI's van Huizen en Blaricum.

Op 11 april en 19 april 2020 zijn waarnemingen gedaan van eerst een volwassen vogel en daarna een foeragerend vrouwtje grote gele kwikstaart! Albin Hunia zag deze vogels op de Speelweide ongeveer tussen de locatie waar de vier kwikstaarten zijn gezien en de RWZI Hilversum. Deze waarnemingen blijken nu van grote waarde en maken de kans aannemelijk dat het paartje kwikstaarten op de RWZI gebroed kan hebben. Op die plek komen zelden

Datum	Aantal	Waarnemer
11-04-2020	1 adult, foeragerend	Albin Hunia
19-04-2020	1 vrouw adult foeragerend	Albin Hunia
30-04-2020	1 paar + 2 juveniel, gehoord	Mieke Pieren-Olijhoek
01-05-2020	1 paar + 2 juveniel werden gevoerd	Jelle Harder
01-05-2020	1 paar + 2 juveniel, alle foeragerend	Loes en Paul van der Poel
02-05-2020	1 paar + 2 juveniel, alle foeragerend	Loes en Paul van der Poel
03-05-2020	1 paar + 2 juveniel, alle foeragerend	Jurrien Uiterwijk
04-05-2020	1 paar + 2 juveniel gezien, gehoord	Jelle Harder, Anja Schuitema
05-05-2020	2 juveniel foeragerend	Loes en Paul van der Poel
07-05-2020	2 adult, gezien	Albin Hunia

● Tabel 1. Waarnemingen grote gele kwikstaart in Anna's Hoeve, 1-1-2020 t/m 7-5-2020 (bron: Waarneming.nl, Stichting Observation International en lokale partners).

vogelaars, de vogels worden daar niet snel opgemerkt. Een andere optie als broedplek zou een van de daken kunnen zijn van de nieuwe woonwijk (zie ook hierna bij 'Voorkomen') vrijwel naast de

waarnemingsplek van 11 en 19 april 2020. Daar zijn pannendaken met speciale pannen voor gierzwaluwen geplaatst. Volgens Robert Kwak broeden grote gele kwikstaarten tegenwoordig ook wel onder dakpan- ►

● Anna's Hoeve: de grote gele kwikstaarten foerageerden langs de oevers en op de hellingen. Foto: Danny van Kooi.

Datum	Aantal	Waarnemer
27-05-2020	2 exx. zelfde plek als 30-4, vliegend langs oever	Francis 't Hooft
27-05-2020	1 man, adult, foeragerend, snavel vol voedsel	Jelle Harder, Anja Schuitema
28-05-2020	1 man foeragerend snavel vol voedsel + 1 vrouw	Jelle Harder, Anja Schuitema
30-05-2020	1 man, adult, foeragerend, snavel vol voedsel	Jelle Harder, Anja Schuitema
10-06-2020	2 ter plaatse	Tonny Bakker
11-06-2020	1 man adult roepend	Lucas Slager

● Tabel 2. Waarnemingen grote gele kwikstaart in Anna's Hoeve, 27-5-2020 t/m 11-6-2020 (bron: Waarneming.nl, Stichting Observation International en lokale partners).

nen. Maar voor de vogels in Anna's Hoeve zijn er geen aanwijzingen die hier op duiden.

Een familie grote gele kwikstaart verplaatst zich, als de uitgevlogen jongen nog worden gevoerd, binnen een straal van circa 1 km (med. Robert Kwak). De afstand RWZI

nestkasten geplaatst voor grote gele kwikstaarten. Langs de Gooijergracht is er een in een duiker aangebracht. Op beide locaties is sprake van stromend water. Langs de oevers van de Gooijergracht worden buiten de broedtijd min of meer regelmatig grote gele kwikstaarten waargeno-

Het mannetje verzamelde een snavel vol voedsel en vloog in westelijke richting.

Hilversum naar de locatie met ouders en jongen is hemelsbreed circa 600 m (zie kaart). De voorgestelde broedplaatsen behoren daarmee tot de serieuze mogelijkheden. Overigens zijn in maart 2013 op de RWZI Huizen twee speciale

men. Ze hebben de nestkasten echter nog niet gebruikt. Bij een eventueel broedgeval in een van die kasten ligt het niet voor de hand dat na uitvliegen de complete familie zich naar Anna's Hoeve verplaatst, hemelsbreed een afstand van ruim 10 km.

Tweede broedsel

De lokale pers maakte melding van het bijzondere broedgeval (Van Hees, 2020; De Vries, 2020; Gooi- en Eemlander 25-5-2020). Als reactie daarop meldde Francis 't Hooft dat hij op 27 mei twee grote gele kwikstaarten zag bij Anna's Hoeve op dezelfde locatie waar eind april en begin mei het paar met de jongen werd gezien (tabel 2). Diezelfde dag ben ik van 18.00-19.00 uur met mijn vrouw gaan kijken. We zagen een grote gele kwikstaart man die voedsel verzamelde. Dus er moest een tweede broedsel zijn! Een dag later zagen wij 2 adulten. Het mannetje verzamelde een snavel vol voedsel en vloog in westelijke richting. Hij vloog steeds hoger en verdween boven de bomen in de richting van Hilversum. Op 30 mei zagen wij opnieuw het mannetje dat voedsel verzamelde. Op 1, 2 en 5 juni werd op dezelfde locatie een grote gele kwikstaart waargenomen. Op 2 juni streek op landgoed Monnikenberg een grote gele kwikstaart neer bij de oever van een poel (zie kaart). Door de aanwezigheid van mensen verdween de vogel weer snel (mond. med. Danny van Kooi). Aan

● Vrouwelijke grote gele kwikstaart, 2 mei 2020. Foto: Paul van der Poel.

te nemen is dat dit één van de twee adulte vogels was die regelmatig in Anna's Hoeve foerageerde. De conclusie is dat de grote gele kwikstaarten een tweede broedsel hebben gehad. Door de route van de voedselvluchten richting Hilversum en een waarneming bij de poel in Monnikenberg is het mogelijk dat de broedplek zich bevond in de nieuwbouw van ziekenhuis Hilversum of de naastgelegen in aanbouw zijnde appartementen (zie kaart). Maar een andere locatie is niet uit te sluiten.

Voorkomen

Mij is van de laatste ruim 55 jaar geen broedgeval bekend in de regio Gooi en Vechtstreek. In de Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009 (Brouwer, 2010) worden voor de hele provincie twee zekere broedgevallen genoemd: voorjaar 2000 bij gemaal Leemans bij het Robbenoordbos in de Wieringermeer, met uitgevlogen jongen; in 2001 in de Amsterdamse Waterleidingduinen te Vogelenzang, eveneens met uitgevlogen jongen. Het broedgeval in de buurt van Hilversum kan dus als het eerste broedge-

val in de regio worden genoemd en het derde bekende broedgeval in de provincie Noord-Holland. Het landelijke beeld van de grote gele kwikstaart is goed beschreven in de Vogelatlas van Nederland (Kwak, 2018). Als kerngebieden worden genoemd Twente, de Achterhoek en Zuid-Limburg. Dat zijn regio's met stromend water in beken en rivieren waar ze zich erg thuis voelen. Tot rond 2000 troffen we de soort vooral daar aan, maar sindsdien is hier sprake van een afname als broedvogel. De reden waarom is onbekend. Daartegenover zien we een enorme arealuitbreiding in noordwestelijke richting naar de Veluwe, Utrecht en vooral Noord-Brabant. Deze uitbreiding wordt deels toegeschreven aan verbreding van de habitatkeuze. Van beken met watermolens naar sluiscomplexen, opslagplaatsen voor bouwmaterialen, erven en met name RWZI's. Die verschuiving is nu ook in de Achterhoek gaande. Dat de grote gele kwikstaarten mogelijk gebroed hebben op de RWZI Hilversum of in de nieuwbouwwijk Anna's Hoeve past geheel in de genoemde veran-

deringen.

In Nederland bedraagt het aantal broedparen volgens Sovon jaarlijks 220-360 paar (Kwak, 2018). De broedtijd van de grote gele kwikstaart loopt van eind maart tot in juli. Ze broeden jaarlijks twee en soms drie keer. Vanaf juni kunnen uitgevlogen jongen rondzwerfen. De jongen in Anna's Hoeve werden voor het eerst gezien op 30 april 2020. Dit is dus een behoorlijk vroeg broedsel geweest.

Slot

Gelukkig weer eens positief vogelnieuws over een zeldzame broedvogel in plaats van weer een soort uitgestorven in de regio. De tijd zal het leren of dit onverwachte broedgeval zich volgend jaar zal herhalen in Anna's Hoeve of elders in de regio.

Jelle Harder
jelleharder@hetnet.nl

Literatuur

- BROUWER, R., 2010. Grote gele kwikstaart. P. 392 in Scharringa, C.J.G., W. Ruitenbeek & P.J. Zomerdijk, 2010. Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN).
- GOOI- EN EEMLANDER, 2020. Gezocht: grote gele kwikstaarten. Bericht op 25-5, Regio p. 5.
- HEES, S. VAN, 2020. Grote gele kwikstaart nestelt zich hier. Gooi en Eembode 20-5-2020: 11.
- KWAK, R., 2018. Grote gele kwikstaart. Pp. 532-533 in SOVON (Sovon Vogelonderzoek Nederland). Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht.
- VRIES, T. DE, 2020. Waar zijn ze toch, de grote gele kwikstaarten die bij Anna's Hoeve zijn gezien? Vogelkenner Jelle Harder looft appeltaart uit voor de vinder van het nest. Gooi- en Eemlander 16-5-2020.
- Waarneming.nl, Stichting Observation International en lokale partners, 2020.